

“Només podem vendre la nostra cultura si la venem sencera”

El Lull, de fet, és l'única institució pública que representa tota la nació, no?

—L'Institut Ramon Llull i la Fundació Ramon Llull són les dues formes jurídiques que tenim, quan fem actuacions pel món, cosa que ens permet de posar als cartells l'escut de la Generalitat de Catalunya, el del Govern de les Illes Balears, el del Govern d'Andorra, el del Consell General dels Pirineus Orientals, el de l'Ajuntament de l'Alguer i, en alguns casos, l'escut d'uns quants ajuntaments valencians. En aquest sentit, sí, és l'únic organisme públic que representa de manera oficial les institucions dels diversos territoris de la llengua catalana. I és en aquest sentit, també, que és l'únic organisme públic que quan surt a l'exterior pot parlar i parla en nom de tots els territoris de la llengua catalana.

Que jo sàpiga, a l'època moderna i contemporània no hi ha hagut mai cap altra institució que pogués fer això.

—**En certa manera, el Lull ha acabat essent una de les institucions més potents de la diplomàcia catalana.**

—Nosaltres fem allò que en el llenguatge de la política exterior se'n diu un organisme de diplomàcia cultural. Avui dia es distingeix molt clarament de la diplomàcia política. La majoria d'estats tenen instruments diferents per a la diplomàcia política i per a la diplomàcia cultural. Ara mateix hi ha estats que donen molta prioritat a la diplomàcia cultural i deixen la política per a qüestions estrictament protocol·làries. És el cas d'estats petits o d'alguns estats de la UE que deixen a mans de la UE els elements més globals de la diplomàcia política.

En el nostre cas, a més, per a alguns dels territoris que representem, som gairebé l'única diplomàcia que té. Per a l'Ajuntament de l'Alguer o per al Consell General dels Pirineus Orientals som gairebé l'única diplomàcia que tenen. Per al Govern de la Generalitat de Catalunya o el balear, som un dels elements més

Josep Bargalló
(Torredembarra,
Tarragonès, 1958) és
des de final del 2006
president de l'Institut
Ramon Llull, entitat que
integra les principals
institucions públiques
dels Països Catalans,
per a la projecció de la
cultura catalana al món.

importants de l'acció exterior, no l'únic. I el Govern d'Andorra, evidentment, sí que té una acció exterior molt més clara, però també hi ha elements que van a càrrec nostre. Per exemple, com a director de la Fundació Ramon Llull, el Govern d'Andorra em va nomenar l'*antena* d'Andorra al programa Iberescena de la secretaria general iberoamericana. És a dir, a cadascun d'aquests territoris som la seva diplomàcia cultural o una part.

—**Quin és l'abast d'aquesta diplomàcia cultural?**

—La diplomàcia cultural ha de fer visible el territori a la resta del món. Allò que tu ets depèn de dues coses: que ho siguis i que la resta del món ho reconeixi. És a dir, tu pots ser una nació, però si la resta del món no t'ho reconeix, no ho ets. De la mateixa manera, una identitat, una cultura, només ho és si la resta d'identitats ho reconeixen. Un altre objectiu és identificar els referents culturals que tenim, com a pertanyents a aquesta identitat. És a dir, explicar que existeix una cosa que es diu *cultura catalana*. I en segon lloc, explicar que els senyors Gaudí, Tàpies, Miró, Barceló o el senyor

Adrià són cultura catalana. I un tercer pas és situar al món referents culturals que no són coneguts. És a dir, a banda dels Tàpies, Miró i Gaudí, tenim aquest pintor jove, aquest grup de teatre, aquests creadors. Aquesta és la nostra feina. Tot plegat, que ajudi a identificar la teva cultura com a més moderna i contemporània. Tu no pots situar al món una cultura que no sigui moderna i contemporània. Si col·loques al món només l'antiga, la resta de cultures la posen al calaix d'allò que desapareix. Per exemple, nosaltres hem anat trobant-nos, sobretot en ambients acadèmics, amb gent que reconeixia la cultura catalana, però no la visualitzaven com a moderna i contemporània. I és clar, acabes essent motiu de càtedra. Això passa, per exemple, amb els trobadors: hi ha molts estudiosos, però pocs reconeixen referents actuals de la cultura occitana.

Tenim una gran sort per a fer diplomàcia cultural, tenim una tradició reconeguda. Però, a més a més, tenim una creació contemporània d'una altíssima qualitat. Per tant, ara cal visualitzar-la i identificar-la. En una ocasió parlava amb la presidenta de l'Institut Camões, un institut de cultura similar al nostre, però que té darrere l'estat portuguès i més estats que tenen el portuguès com a llengua oficial, de tres continents (Europa, Àfrica i Amèrica). I li deia que a ella li era molt fàcil, perquè per a fer diplomàcia cultural tenia un munt d'administracions al darrere. Ella em va respondre que sí, però que a mi encara m'era més fàcil, perquè teníem, deia ella, un país, Catalunya, els Països Catalans, amb una riquesa cultural i creativa, al llarg del segle XX, de les més importants del món, amb creadors coneguts arreu. Per tant, segons ella, és més fàcil que en el futur nosaltres puguem tenir una diplomàcia política, que no pas que ella pugui tenir un segle XX, amb la riquesa creativa que ha tingut la cultura catalana.

—**Ara bé, és una dificultat afegida**

JORDI PLAY

“Pots ser una nació, però si la resta del món no t’ho reconeix, no ho ets. Igualment, una cultura només ho és si les altres ho reconeixen”

l’heterogeneïtat institucional dels governs representats al Lull?

—Jo crec que és una sort, precisament, tenir al darrere més d’un govern. Seria molt difícil de fer-ho només des d’un govern, fer-ho només des de Catalunya, per exemple. Tenim darrere la diplomàcia política d’Andorra, tenim la que es fa des de la Generalitat de Catalunya, o la del Govern de les Illes, que no és tan forta com la del govern de la Generalitat.

—I fins a quin punt la diplomàcia espanyola hi juga en contra?

—Normalment, no tenim l’oposició de la diplomàcia espanyola. Bastons a les rodes no ens n’hi ha posat. En alguns casos, ens ha ajudat; en alguns altres, no. En els quatre anys només puc parlar d’un únic ambaixador. Però és que allò que ens va fer a nosaltres ho feia amb molta gent, fins i tot, amb els seus. I ara, el nou ambaixador d’aquell lloc ens és absolutament favorable.

Sí que hi ha casos que algun ambaixador ens ha ajudat molt a explicar què és Catalunya i què és Espanya. I alguns altres casos en què simplement s’han apartat, cosa que també ja ens va bé.

—I quina dificultat troba el Lull per fer visible la cultura catalana enmig de la potència de la cultura castellana—defensada per Espanya, amb l’Institut Cervantes— i el calaix de sastre heterogeni de la cultura mediterrània?

—Un dels problemes que tenim a l’hora de vendre és què venem. És a dir, quin nom té allò que venem. Per exemple, a la Fira de Frankfurt ho vam resoldre dient-ne *cultura catalana*, nom amb què la majoria de gent de la majoria dels nostres territoris s’hi sent identificat. Però hi ha llocs on no pots fer servir això, perquè sempre han convidat països...

—...i no tenim nom per al país.

—És clar, no tenim nom per al país. I la poca gent que coneix un nom del país al món coneix Catalunya, *Catalonia*. Països Catalans no ho coneix ningú. Però no tan sols no ho coneix ningú, sinó que sóc absolutament conscient que la majoria dels governs que represento no s’hi senten identificats, en aquest terme.

Aleshores, o som els primers que no hi anem amb un nom geogràfic, sinó amb un de cultural, com *cultura catalana*, o ens hem d’anar inventant paràfrasis,

com a Nova York, el Catalan Days, amb el subtítol de “cultura a Catalunya i a les Illes Balears”. Però aquest és un problema que el Lull no resoldrà.

Veiem molt clar, claríssim, que no podem anar pel món dient només Catalunya. I només diem Catalunya en casos concrets, si el qui ens convida vol que només hi hagi Catalunya. Llavors ho expliquem a la resta de governs i ho fa només Catalunya. Aquest és el cas, per exemple de la Biennial de Venècia, que és només de Catalunya. Però ha sortit d’un pressupost especial, no del pressupost comú de tots els governs. De la mateixa manera que si faig un acte només d’Andorra, o només de les Illes o només de l’Alguer, que ho puc fer també. Però quan actuem sense cap condicionant hem de cercar paràfrasis.

Sí que és cert que, segons a quines parts del món, és més coneguda una ciutat, com Barcelona, o una part del territori, com per exemple Mallorca, que no els territoris de llengua catalana en conjunt. Però allò que hem de fer, i ho fem, és aprofitar això a favor nostre. Per exemple, en el marc del Catalan Days de

JORDI PLAY

“A l’hora de projectar els Països Catalans, hem de fer un triple equilibri: la qualitat, la representativitat territorial i la representativitat del sector”

Nova York, les nits de jazz es deien “Jazz in Barcelona”. O, per exemple,enguany a Berlín també farem una cosa sobre un grup de pintors alemanys que es deien Ibiza. Per tant, que una part sigui més coneguda que el conjunt dels territoris ho hem d'utilitzar a favor nostre. I cal que sempre que es vagi a vendre Barcelona, Eivissa, etc., es faci en el context dels territoris, perquè això ens és favorable.

—**En quin sentit?**

—Una de les nostres màximes potències, i que mai no havíem utilitzat, és el conjunt dels territoris. A la conferència de premsa de Frankfurt, en la qual vam presentar el programa final, vam aconseguir que hi hagués un representant del govern balear, de l’Institut d’Estudis Baleàrics, un ministre andorrà, un tinent d’alcalde de Perpinyà i l’alcalde de l’Alguer. I venien a dir que aquesta cultura catalana que es presenta a Frankfurt, no tan sols és de Catalunya, també és nostra, és a dir, balear, andorrana, de Catalunya Nord i algueresa. Tots, a més a més, parlaven català. Quan va acabar aquella conferència de premsa, el director de la Fira de Frankfurt em va dir: “Ostres, tot allò que us passeu la vida explicant és veritat?” És a dir, tot allò que els expliquem i que, a tot estirar, molts creien que havia estat cert en l’època medieval. Doncs aquesta imatge serveix per a fer-los entendre la nostra cultura. I de cop palesem que hi ha mallorquins, algueresos, perpinyanesos i andorrans que parlen català. Però a més a més, van poder veure que no només n’hi ha que parlen català, sinó que a més

a més són ministres, alcaldes, i tinents d’alcalde. I això, sovint no ho hem aprofitat. De vegades, només explicàvem aquesta realitat des de Catalunya i amb ulls de Catalunya. Per tant, crec que és molt important tenir una institució que no únicament representi tots els governs, sinó que sigui conscient que ho fa.

—**I en què es nota aquesta visió més plural que dieu?**

—Hem de ser molt conscients d’aquesta diversitat en tot. Per exemple, quan programem la part gastronòmica al Catalan Days de Nova York, hem de posar plats que siguin, per exemple, illencs. I si oferim vins, hem d’oferir, per exemple, vins valencians i illencs. També enganyariem si només hi portéssim vi del Priorat o cava del Penedès. He de confessar que hi ha una tendència a fer això, a dir que representem els Països Catalans, si portem productes de Catalunya. No, no, nosaltres projectem els Països Catalans si portem productes de tots els territoris.

De manera que hem de fer un triple equilibri. És a dir, la qualitat—si és vi ha de ser bo—, la representativitat territorial—vi d’arreu— i la representativitat del sector. I això val per a tots els àmbits. Per exemple, farem una setmana de cultura balear a Brussel·les, on durem escriptors, dansa, grups balears. Entre aquests hi haurà un grup de Formentera. Algú pot dir que aquest grup no té la mateixa qualitat que Savall. Estic absolutament convençut que aquest grup no la té, ni ho pretén. Però, és clar, és que no podem, durant un any, fer coses pel món

i no dur-hi ningú de Formentera. I poso aquest exemple, com l’element institucional més petit, perquè el Consell Insular de Formentera també forma part de la xarxa del Lull. Si no hi hagués ningú de qualitat a Formentera no hi podríem portar ningú, però no podem aplicar un únic criteri de qualitat per a tot el territori. Perdríem diversitat interna.

I una de les grandeses de la nostra llengua és que és a quatre estats. Això ens fa més visibles. Perquè, per exemple, ens permet de portar un escriptor o un músic que parla català i no és espanyol. De manera que, així, ens evitem quedar reduïts a una llengua regional espanyola. Som una llengua transfronterera i multistatal, com la majoria de les gran llengües del món.

Sigui com sigui, la nostra feina és molt diversa. Però, en resum, només podem vendre la nostra cultura si la venem sencera. I només la podrem vendre sencera si la venem des de tots els territoris i en nom de tots els territoris. És a dir, el Goethe Institut no ven només cultura d’Alemanya, sinó també d’Àustria, d’una part de Suïssa i d’algunes regions de Polònia o de Bèlgica. Com el Cervantes, que ven cultura hispànica. O el Camões, no ven cultura portuguesa, sinó lusòfona. Nosaltres hem de fer això mateix. A les grans cultures els passa això; només les cultures petites tenen un territori circumscrit a la realitat política.

—**De tota manera, el marc legal del nou Estatut català us ha obert noves portes d’actuació?**

—Ens han obert noves portes dues coses. Primera, la creació de la Fundació Ramon Llull, amb la presència institucional del Govern d’Andorra, el Consell General dels Pirineus Orientals i de l’Ajuntament de l’Alguer. Ara podem parlar en nom d’administracions de quatre estats. I això en el món de la diplomàcia cultural dóna pes. I, especialment, la presència d’Andorra, que et dóna capacitat d’entrada directa a algunes organitzacions. Un segon element que ens ha donat un marc de maniobra nou és l’obertura de les delegacions del govern de la Generalitat fora. No és igual fer coses a Nova York des de Barcelona o des de Palma, que fer-les tenint gent a Nova York. Com passa amb París, Berlín o Londres.

Enric Rimbau